

Aşktan ve Savaştan Başka
Nedir Ki Hatırlanan?
(Bir Okuma Denemesi)

Elçin Sevgi Suçın

Zeki Z. Kırmızı

2016

Suçin, Elçin Sevgi; Aşkta ve Savaşta Başka Nedir Ki Hatırlanan? (2015), Kırmızı Yayınları, Birinci Basım, 2015, İstanbul, 135 s.

Şair Elçin Sevgi Suçin'le; değerli yazar, Arapça çevirmeni Mehmet Hakkı Suçin'in (Gazi Üniversitesi'nde konusunun doçenti) bir nedenle bana birkaç ay önce gönderdiği kitapların arasından çıkan ve usulca sesini duyurmaya, kendini göstermeye çalışan, alçakgönüllü ama adı pek de öyle olmayan **Aşkta ve Savaşta Başka Nedir Ki Hatırlanan** kitabıyla tanışmış oldum. Biraz da rastlantıların beni taşımasıyla, çok özel ve özenle, ince duyarlıklarla, sabırla çatılan bir başka dünyanın tanıklığını yapabildim böylelikle. Yoksa bir şeyler değil çok şeyler eksik kalacaktı...

*Kırmızı Yayınevi'nin Mehmet Hakkı Suçin'le sıra dışı işbirliği; eksikliğin bile ayırımında olmadığını düşündüğüm engin, sınırsız bir ekinin, büyük Arap ekininin klasik ve özellikle çağdaş tininin verimlerini Türkçede doğru, aslına uygun tüm duygu yükleri ve teknik çözümleriyle, özenli basılmış kitaplar olarak arka arkaya getirecek gibi görünüyor. Suçin'i ve *Kırmızı Yayınevi*'ni başta yürekten kutluyorum. (Orta)doğu ekinlerini, bu arada tarihsel, bölgesel yazgıdaşımız görkemli Arap ekinini daha fazla göz ardı edemeyiz, değil mi? Kişileri kurumların desteklemesinin kaçınılmazlığını vurgulamaya ayrıca gerek var mı? 40'lı yıllarda (MEB Klasik) yaşanan Yenidendoğuş gibi bir ulusal tasar anlamlı olurdu.*

İşte Elçin Sevgi Suçin'in ikinci kitabı özenli baskıyla *Kırmızı Yayınevi*'nin şiir dizisinde yayınlanmış kitaplardan biri.

Bilgisunardan kopyalanan bu işlenmiş fotoğraf burada izinsiz kullanılmaktadır, ta ki herhangi birisince karşı çıkılacağı ana dek.

Bu kanaldan önüme düşen kitaplara kısaca bir göz atmaya, dikkatimi çeken ve içimde yükselttikleri soruyu ortaya çıkarmaya şairimizin bu kitabıyla başlamayı yeğledim çünkü Türkçe şiirimiz üzerine düşünmek, düşünce ve beğenimi el yordamıyla da olsa ilerletmek kendimce başta gelen görevlerimden (!) biri. (Kendi kendine gelin güvey olmak böyle durumlar için söyleniyor olmalı.)

*

Günümüz şiiri iki belirgin eğilim içerisinde gibi ve *dilin en yalın hali* denebilecek eğilimin şiiri belki, yorulmuş yazar ve okurumuzun daha yeni yeni odaklandığı, yoğunlaştığı bir seçenek olabilir. Dünyada da, dikkat edilmezse sakıncalı olabilecek, tüm birikimlerin masumiyet maskesiyle ama hovardaca savrulabileceği bu eğilimin bıçak sırtı dengesinin nasıl sağlanacağı önemli bir sorudur. Dili bir uçtan ötekine kolaçan etmiş, yoklamış, olanaklarını sınırlarına zorlamış büyük arayışların sonunda gelinen bilgelik noktasında bizi kara kara düşündürecek, *doğru seçimde* zorlayacak şey bulduğumuz şeyle daha önce burnumuzun dibinde olmasına karşın görmezden geldiğimiz şey arasındaki ayrım çizgisini çekebilmek. İbn Haldun'dan, Montesquieu'den, hatta Harvey'den gelen toplum-coğrafya bağıntısından bir ekin (şiir) tını, dil ırası çıkarmak da çekici olduğunca mayınlı bir alan. Furuğ'un dili hangi tını ırarlar? Derviş'de Filistin coğrafyasından ve duyarlılığından çoğunu yakalama şansımız var mı öteki dil ve ekin üzerinden? Adonis'in izini zamanın içerisinde ve geriye doğru nereye sürebilir, bugününü nasıl anlayabiliriz? Türkçemize çağdaş Arap Yazını örnekleri olarak gelen sanatçıların evrensel kabulünün pahası nedir? Faust pazarlığının yerinden ve rolünden, getiri götürüsünden söz etmeli miyiz ve bundan söz edersek ne kadar hafif, sorumsuz davranmış oluruz? Çağdaş Japon Yazını örneklerini okurken en az kendi gelenekleri, ekinleri denli Batı ekinine borçlu olduklarını, hiç de dramatik çelişkiler yaşamadan Avrupa'yı kaynak olarak kullanabildiklerini gördüm. Öteki (periferik) ekinlerin ortak, benzeşik yazgısı olabilir 1850-1920 arası dönem. Bu konuyu tartışmayı erteliyorum şimdilik. Ama değinmemin nedeni Elçin S. Suçin'in şiiri(ni) kavrama biçiminin ta kendisi. Kitap bağlamında bu kavrayışı yol açtığı tartışma zemini açısından anlamlı, önemli bulduğumu belirtmek isterim.

Suçin şiirinin ilk izlenimi, deneyimli ve kaşarlanmış (kabuklaşmış, katılaşmış kalmış) eleştirel bakışa dayanıklılık düzeyi konusunda yarattığı ikircim. Böylesi bakışı hiç de hak etmeyen saflık, çocuksulukla (naiflik) kotarılmış, arık duyguların dışavurumu bu şiir; dizi dizi yetkelerin, yargıların, onayların arasından nasıl süzülüp de, sağ kalıp da kendini olanca kırılmağına karşın var olmada yine ısrarlı ve umuda yatırılmış bir beden olarak sunmayı başaracak? (Sanat tarihinin *naif resim* tartışmalarına bakabiliriz.) Kırılma şu anlamda: Küçük bir esinti, bir ezgi, bir bulut alıp götürebilir, sürükleyebilir çatılmışı. Şiirin sıkıdüzeni ve biliminin sivri(İtilmiş) hançeri bir darbeye işini bitirebilir. Oysa gereken, bir sese öteki irili ufaklı sesler arasında o yeri açabilmektir. Toplu şakımanın, koronun gücünü ne sağlar ki başka? İyi düşünürsek varla yok arası eşlikçidir koroyu koro yapan. Öte yandan her sesin gerekçesi birlikte olduğu öteki sesle ilişkisinden ertesi güne sağ çıkabilmesinde. Kazananı olmayan bir yarışma duygusuyla solisti ve koristi bir arada yaşa(t)ma bilincinin mutluluğunu belki de hiçbir şey yaşatamayacak türümüz bireyine.

Okurluğumun eleştiribilimine mesafeliliği ve kişiselliği birçok nedenle gerilimi düşürebilir. Herkesteki şairden oradaki şaire, en sonu doruktaki şaire eşitleyici ve yataylaştırıcı bir zorlamayla yanaşmayı, dildeki şiiri şairin de ötesinden balık yakalar gibi yakalamayı kasıtlı öne çıkarmayı yeğliyorum (niye yaptığımı da bilmeden). Hele sahici şiirde okumanın ve yazmanın gerekçesizliği, nedensizliği ve varılmak istenen yere, sonuca olan çarpıcı kayıtsızlık, şiir yazma tasarımı kendi başına (şairden, basımdan, okumaktan bağımsız) değerli kılıyor gözümde. Bütün bunları yazmamın nedeni ise değerlendirme ölçütlerini, gelenekleri ve ortak onayları yadsımak değil kuşkusuz. Uzun bir tartışmadır bu.

Suçin, şiirinin altına arı duru bir bakış koyuyor. Belki şiirin başlangıcında uzak durulması gereken şey tam da bu olabilir. Bu iyilik, saf (!) inanç, bulunç, sorumluluk

duygusu, insanlık şiiire yetmeyecek şey gibi geliyorsa, nedeni şiiirin kötülüğe yatırımla özdeşleştirilmesi mi? Şiiirin aktöreyle ilişkisini (diğer sanatların da) nasıl kurmalıyız? Bu eski bir soru, neredeyse başlangıçların sorusu (Platon, İslamın şiiire bakışı, vb.)...

Yani yazarımız diğerlerine göre koşuya oldukça geriden başlıyor. Haksızlık olarak yorumlanabilir bu. Böyle bir acımasızlığı var estetik kaygunun. Nice yenilgiler, eksilmeler, vurgunlar pahasınadır ve yine de dayanan, yine de yılmayanındır şiiir. Şiiirden şair çıkar, tersi değil bana göre.

Suçin şiiirine yakından baktığımızda saflık, hatta içtenlik vurgusunun fazla kaçtığı, bir çelişki olduğu söylenebilir. Dünyayı dert etmiş bir şair o ve duygularının olabildiğince açık, saydam anlatımının ardına düşmüş birisi. Çünkü duygusunun (duygu imgesinin) neyi amaçlamışsa onu sapmasız göstermesinin önemli olduğunu sevecen, kollayıcı, uyarıcı bir kucaklayışla bilmekte, düşünmektedir. Dili çapaksız, düz, yalın kullanmak, duygularına bağlılığının (sadakət), şiiiri duru ve yüksek bir amaca (insanlık, barış, sevgi, vb.) bağlamışlığının sonucudur. O zaman önümüze düşen şiiir araçsal bir aktarım aygıtı, bağlanmış şiiirdir, kişiyi, içini, somut *Ben'i* ya da herkesin ortak, bağdaşık *iyiden* soyutlanmış (hümanistik) evrenini açınlar. İmge yalın mı yalın ve dü(mdü)z, neredeyse kesintisiz uzanır. Yayıldığı yere bağlı olarak ya da ışığı aldığı açığa göre ışıldar. Bağlanmak, yanlış anlaşılmasın dışarıdan alınmış bir nedene değil, kendinden yapılan şeye, dürüst, doğru, duru, arık içsel nedene bağlanmakla ilgilidir ve kişiseldir. Bir kişi ancak bu seçimle, soyut ortak özle, insan kardeşleriyle özdeşleşir (*Empati*). Şiiir iyiliği söyler bir an. Öteki anında ise kutsalı hinsiz, gıllığışsız hazza da bağlar ve haz hiçbir biçimi, hatta adıyla günümüz dünyası açısından çok şaşkırtıcı biçimde kirlenmez, lekelenmez. (*İkinci Yeni* yok gibidir, Türk şiiirinin birçok dalgası da atlanmıştı.) Aşk inançtan ayrılmaz (Mevlana, klasik İran, Arap?) burada. Somut soyutun içinden dupduru, günahsız, apak yürür çıkar. (Hasarlı, yaralı melek.) Suçin daha önce de özellikle Fars, Arap şiiirinde doruk yapmış bu günahsız günah, suçsuz suç döngüsüne bağlanmış gibidir.

Şiiirin genelinde, tümünde dokunaklı bir arılık vardır ki şiiir taşlandığı dünyadan, kadınlıktan, savaş kurbanlarından, dünyanın kapkara ilenci içerisinden geçen bir şiiirdir ama yine de kirlenmeden çıkar kuduruk, köpürmüş cinnetimiz içinden. Böylesi bir şiiir tutumunun; kişisel onuru, şairin ve şiiirin bile ötesinde olan bir şeyi doğallıkla, kendiliğinden savunmakla ilgili olduğunu düşünüyorum. Esirgeyen, bağışlayan bir dil siyaseti var önümüzde. Bir yanıyla erişimsiz, dışarıdan bir sesi taşır. Bu ses iyiliğiyle kendinde kalacak bir sestir. (Tanrı'nın uzak sesi.) Çünkü tam da bu duyarlık şiiirin tarihi boyunca yaptığı Faust pazarlıklarını (şiiir belki de bu pazarlıkla ilgilidir) yok saymaktadır. İyi de günümüzde şiiire soyunan biri şiiiri daha dibe (indiğince doruğa) taşıyan bu yolculuğa neresinden katılır ve Suçin'in gözünü diktiği örnek (yolcu) kimdir? Yolculuğu nerede, kiminle düşünmektedir?

*

Şimdi biraz okumak istiyorum 2010-14 yılları arasında yazılan şiiirlerden oluşturulmuş ***Aşktan ve Savaştan Başka Nedir Ki Hatırlanan***'ı.

Kitabın tasımı (plan) bize Suçin'in şiiiri anlama biçimi hakkında veri sağlıyor aslında. Bölüm başlıkları sırasıyla şöyle: ***Kutsal, Şiiirdekiler, Aşka, Umuda, İnsana***. Soyut tümeller evrenine yakınız başta ve yolculuk yücelikten yurda, toprağa, soyuttan somuta (şiiir, aşk), sonra yeniden harmanlanmış, tanımlanmış bir döngüyle karmaya, yerin olanağına (imkân) ve olanaksızlığına (iki yanlı umut, insan) doğrudur. Meleğin saf kavrayışsızlığı algının (dünyalı şair ve okur) travmasının ya da nevrozunun

kaynağıdır. (Bkz. Rilke.) Ortadoğu'nun geleneksel ve yerel gerçekçiliği (İslam'ı da kapsayıp aşan pragmatizmi) bu çelişki, bun(alım) konusunda neredeyse tasasızdır diyeceğim ama çağdaş yaşantılardan söz etmiyorum bunu derken. Konuya birazdan döneceğim için uzatmıyorum. Şiirin nasıl anlaşıldığı girişe konulmuş dizelerden hemence anlaşılıyor: “*şair inkârıdır ölümün*”. Sözle yaşama tutunulmaktadır. Ve şair Tanrı'nın bağışdır. “*Sözden doğayım/ bir çocuk esnemesi gibi yırtarak toprağı*”. (12) Üzerine kut inen şairin ‘*dudaktan doğan sevince*’ inanmaktan başka seçeneği yoktur. Görevlenmiş, halkalandığı zinciri kurmaya başlamıştır şimdiden. Daha işin başında, görevi (misyon); gökten indiğince yeryüzünden yükselen, tüten şey kılma niyeti açıklanır. Metafiziğin berisindeyiz ve inanç, şiir, metafizikle değil, *rağmendir*. Bunu kenara imleyelim, saflığın, masumiyetin ilk sapması, günâhı olarak. “*(içmek ayıp değildir sızıyorsa şarap/ yâr dudağından)*” (14) Bence Hayyam'ın bastığı toprak üzerine basmıyoruz uzak olmasak da. Şair yüklendiği tinsel görevinin gereğini yerine getirmek için “*şimdi ve burada*”, “*sevişmenin dudaklarını kanat*”malıdır. Görüyoruz ki gelenek çift yanlı bir bıçak gibi çalışmasını sürdürmekte, öyleyken böyle, böyleyken öyleleşebilmektedir (saltık imge, sarkaç salınımı, mazmunlaşma). Herkes bilir ki aşkı acıdan ayıran şey tanıma gelmez. Tanrı ile sevgili, aynalar oyununda yer ve zamanı değiştirir dururlar. Tabii bu çerçevenin içerisinde şiirin genel, evrensel kuralları, olmazsa olmazları geçerliliklerini yitirirler, her şey geçerli, mübah, her ima kendini ilk saldırıda silmeye hazır, her söz çift anlamlılığı içerisinde güzel ve kötüdür, yüce ve aşağı, göksel ya da yersel. Dünya ve Türk şiiri bağlamında hoşgörülemez şey, bu aşkın (trans-) binişiklik, örtüşme alanında gerekçe, bahane bulabilir kendine. Okurun kendi yerini nasıl konuşlandıracağıyla ilgilidir dizenin şiirsel hakkı. “*canımı soyuşunu izliyorum/ yüreğimi kanırtışını/ acının diliyle// ve biraz daha gömülüyorum/ oturduğum koltuğa*”. (15) Bu dizeleri hangi bağlama yerleştirelim ve yine de şiirle ilişkide olduğumuzu düşünelim? Çünkü her şey okurun seçeceği bağlama ve donanımına bağlıdır. Seçeceğimiz bir bağlam yine bu dizeleri görkemli yapıya tinsel girişin ön adımları, yaklaşımları olarak kutsayabilir de. Şeytana ve meleğe birlikte göz kırpmının geleneksel ve inceltmiş (rafine) çözümlerinin şu güncel (çıplak ışık altında) yankılanmasına ne diyeceksiniz peki? “*gömleğimin yakasını açıyorum/ yol açmak istiyorum/ olgun bir peygamber gibi acıya*” (16) Acı sözcüğü yerine aşk sözcüğünü koyabilirsiniz. Şair yeryüzünde yürüyor. “*sevinç umutla karışınca// biraz leylak/biraz tarçın/ biraz anne koyuyor*”. (18) Ölülere tanıklık ediyor. Şiddete, ölümlere, kavgalara düşmandır. Şiire, toprağı sığınır, su olur, güvercin (barış) ondan içsin diye. Yeryüzü yolculuğunda onu şair olarak görevlendirmiş olan Tanrı'ca yalnız bırakılmış, terk edilmiştir: “Eli eli lama sabaktani.” Yolculuğı içre (filistin, hama, sivas, kahire) yaralı, yalnızdır: “*insanlarım insanlarım insanlarım yaralarım/ insanlığın darağacında öğütüldü insan yanım...*” (23) Yalnızlığı (kovulmuşluk, bırakılmışlık duygusunu) incir yaprağının örttüğü şey, yani aşk karşılar, avutur mu? Bu kez şair kadın dünyalılığı, suçluluk, günahkârlık gibi yaşamayacaktır, Havva yazgısına direnecektir: “*ne zaman aşk desem/ bir kırmızı utanca sardı yara beni// sustum ağzımda nar/ kalbimde derinleşen bir uçurum/ bin çığlıktan ayıkladılar beni*”. (25) O ağzında nar, sevdiğini bekleyecektir. (Neyi göze alarak?) Bunca şey göze alınarak büyütülen bu aşkı şairin üstlenmesi cesaret, umut, onur da demek. Cehennem içerisinde yürüyüşünü sürdürecektir. “*ezildi de ölmedi kadın/ süt siyaha kesti memede*”. (30) “*yüzünde ateş hareleri/ yüreğinde yanan bıçak/ kendini bir dala bağışladı kız*”. (31) Ve biri tüm bunları seyretti: homo homini lupus. Şair sesini örttü (saklar). Gördüklerini yazacak, kitabına kazıyacaktır (**Neml Suresi,95**'i alıntılar.) Şiiriyle (yeniden) doğmak artık kaçınılmazdır, ‘*kendini yırtarak*’ güne çıkacaktır. Okunmak değil anlaşılma istemektedir (şiirini ikileme sokarak yazık ki ama yaratıcı

bir ikileme...). Sesi çalınan kadınlara sestir. Uluyarak gelen acıya İsa. Şiir kumun gülümsemesi... (39) Başka nedir peki? *Hüseyin*'in yazgısına yeniden giydirilmiş bir dün olanaklı mı? Kendini kıran sözcük mü? Gurbet mi? "*sevişmeyi bilmesi/ eksiltmez bedeninin gurbetliğini.*" (47) Ya düşen kadın? Günah gibi bağışlanan bir hayatı kırmak? (53) Şair şiiri neden yazmalıdır? "*beni bir şiirle çiz dedi/ düşerken çocuk.*" (56) Kimsenin duymadığı sesleri duyuyor, duymak onun, şairin ilencidir, yargılıdır dehşetin sesi olmaya. Öyleyse aynı zamanda bir devrimcidir de (ihtilalci). "*dizeden sebeplerle*", (60) şiirden ötürü. Artık o kendini eksiltip sözcüklerle yeniden yaratacaktır. Kendini bir kadın olarak çizecek, "*bütün kötülükleri/ bende vurdular*", diyecektir örneğin. Yazdığı şiir kendi varlığını ona karşı diyecek, ömrünün kitabına sayfa sayfa ilmeklenecektir. (64) Artık şiir kıvama gelmiş, yola, aşkın yoluna vurmaya hazırdır kendini. Sözcükler şairin benini örgüleyebilir, varlığını işleyebilir, topografisini haritalayabilir. Oradakiliğini (Ankara) getirebilir önüne. Oradaki şairin yaşamına bakabilir, onu (aşk içre) görebilir. Aşk çünkü devrimin (ihtilal) parçası, kurucu ögesidir, '*sabıkalı çocukları sever*' örneğin. "*ben seni seversem/ iki kere kırılır aynalar suda// bütün nergisler yüzümde açar.*" (71) Şiir kendini aşkla şiirlemektedir kat ettiği onca yoldan (iniş, geliş) sonra. "*ağzımda söz gül/ ağzım gül/ gül/ ikimizken.*" (73) Şairse '*mutlu bir balık gibi kendi kanında yüzmeyi*' öğrenmiştir artık. Aşk derişir, yeğınleşirken kıvamlanır öte yandan, tutkunun rengi, deseni kuşatır şu *anın* biricikliğini. Evren damlamış, tek bir heceye sığmıştır. Tansımanın aydınlığı görünmezi görünür kılmıştır ve bakın şair vurulmuştur, çünkü '*aşkları da vururlar*'. Demek bu aşkı acılarımızdan ayrı düşünmek haram bize, şairin kendinden geçmesi, hazzının okyanusunda yüzmesi... "*susuyordu kadın camdan bir düşte.*" (79) Geriye kalan, sarısabır çiçeği olmak ve yine açmaktır. Kuyuyrsa kuyu. Herkesin bir kuyusu var ve herkes kuyusuyla yan yana durabilir, birbirlerinin kuyularına seslenebilirler. "*geçelim dilin kurduğu köprüden.*" (82) Aşk burada sorularıyla, telaşıyla, soluk soluğalıyla aşk... Yine de bakın, çiğdemi bilmez değilsiniz. "*gömdüm – geç baharda çatladı tohum.*" (87) Şair görüntüleri aynalayıp dilin içini dışına çevirir (Batinilik): "*seni sevdiğimi unuttum!*" Der demez sevişini getirmiştir şiirden. Aşk çoğalmış, içkinleşmiş, varlığın tümüne yönelmiş ama içinde sarıp sarmaladığı bir *anı*, midye karnında inci gibi, saklamıştır yine de: "*bir anı bağışla.*" (92) O *anı* bağışla ve kederimizi böyle(likle) taşıyalım. Sözün ötekisi tetiklendiğine göre aynalanma kesintisiz sürüp gidecektir: "*sustuğum kadardır söylediğim.*" (95) Ölü candır, dirime muştı... "*değişecek zaman alnında bir çocuğun.*" (97) En çok seven yanılır, yeniden sevmek için kuşkusuz. Gülüşü eksik kentte '*yerini yadırgayan nar ağacı*'dır çattığı, umudu içre şairimizin. Ve yolumuz burada yeniden insana çıkar. Bin türlü hali içinde insana. Soma'da ocakta boğulayazanlar. Şair onların *yerinedir* örneğin. "*dilin hafızasını doldur*"maktadır. "*ölürken de yaşamış insan/ gördüm!*" (115) Şiiri (aynayı) dünyaya tutmaktadır. "*yediden yetmişe dilimizde marş ölüm/ zülüm zülüm zülüm/ uygun adım ileri.*" (118) Dilek kipi '*çocuk cesetleri*'ni ortadan kaldırmaya yetmez: "*bir kuşluk vakti ölse kötülük/ adı savaş/ adı kin/ adı nefret/ adı ırkçılık olsa.*" (121) Son imge gelip şairin göğsüne saplanacak, "*az sonra aramızdan bazıları ölecek.*" (126) Oysa onun istediği '*çocukların şiir şiir gülmesi*'ydi. Soruyor Elçin Sevgi Suçın: Şiir kurtulamayacak mı? Çünkü "*ve bir şiir kurtulsa/ biliyorum değişirdi dünya...*" (129) Oysa '*iki eli iki mezar*'dır, '*çığlığı şimşek*'. (131) Hey kadınlar, gelin, el ele, hep beraber '*gömelim karanlığı*': "*ve durduk ellerimizde kürekler yemenimizde çiğdemler/ kurumadan terimiz bu kez çok daha derine/ gömmek için – inatçı ve uzun karanlığı.*" (133) Beklenen tansık kadın(lık) mı ve onun insanlığa iyi gelecek '*nane limon*'u? "*nane limon/ iyi geliyor üşümüş insanlığıma.*" (135)

*

Gördüğümüz gibi girişteki yaklaşımımı biraz düzelterek yinelersek şiirin yolculuğu gökten yere, insana düşüşün yolculuğu. Şair düşenin sesi, çığılığı ve 'kadın'. İyileştirme gücünü kadın taşıyor çünkü.

Şimdi sıra Elçin Sevgi Suçin'in **Aştan ve Savaşan Başka nedir Ki Hatırlanan** adlı şiir kitabında kısaca odaklanmak istediğim birkaç konuya geldi. Suçin'in ana izleğinin insanı ve kusurunu (günah) silme pahasına *saf (pure) şiir* olmadığını anladık. Şiiri, kımıldayan bir canlı beden gibi, sürtünmelerden, duygusal tepk(i/e)lerden biçimleniyor. Yanarak, donarak, yarılarak, parçalanarak, tümlenip, külünden yükselip adanarak, isteğini yollar boyunca eksiltip kırarak, geriye bir şair kadın kalarak diziyor sözcüklerini. Parmaklarının ucunda sözcüklerin inişli çıkışlı devinimini duyumsamamak olanaksız... Böyle bir şiir bedeni, geçtiği topografinin biçimine uyarlı dönüşümler, toplanıp çözümlerle ilerler haliyle. Dalgalanarak yürüyen bir şiir... Ama bu inişli çıkışlı dil seçilmiştir diyorum ben. Suçin anlattığı şeyin önemini imlemiştir. Tam burada sorumuz; anlatımcı şiir, şiirin anlattığı şeyle olan ilişkisi... Olmayana ergi yöntemiyle şiiri bir bir şundan bundan ayıkladığımızda elimiz boş kalabilir çünkü. Belki de şiir; olmadığı, eşleşemeyeceği, hatta yadsıyacağı, sıfırlanamayacak şeylerin biraradalığından, toplamından oluşan bir varlık. Tüm olunamaz şeylerin üzerinden geçip şiiri ortaya çıkaran, var kılan şeyin yazanı ve okuyanı kandırma (ikna) gücü, dahası kandırma gücünün de ortamı *koşuldur*, diyebilir miyiz? Türk şiirinin neredeyse başlangıçtan beri şansı ve şansızlığı (biriye ken öbürü) olmuştur sözünü ettiğimiz koşul. Şiir koşula vurulmuş, şair ve okur şiire bu nedenle ancak teğellenmiş, yaşamın şiirle ilişkilene biçimi sonuçta sıra dışı olmuştur. Eksileri artılarından çoktur desek ileri gitmiş olur muyuz? Çünkü görev (bağlanma) ile anlatmanın (somut dışavurum) eşleştirilmesi bir amaca (tarihsel) bağlandığında iki başka iradan doku uyumsuzluğu şairi şiiriyle sorunlu kılabilir. Yani bir şair şiiri ile siyasetini uyumlu, koşutlu taşıma olanağını seyrek, çok şey pahasına bulabildi ve genellikle birinden birini ötekine rağmen (ödünleyerek) seçmek zorunda kaldı. Ama arada bir çelişki var diyemeyiz. Hatta aydın şairdir ve şair aydın demek hepimize iyi bile gelebilir. Şiir şairin yaşamını sürdüğü yerdir.

Abartmamalıyız kuşkusuz. Şiir birçok başka şey gibi insan yaşamının içkin anlatılarından biri, koşulu *Ben* olan... Onu seçikleştiren, ayrıştıran şeyi anlamaya çalışabilir, yeniden anlayabiliriz. Yapıyoruz bunu. Cumhuriyetin tarihi ve tarihinin yaşantılanma biçimi, insandan şair, şairden şiir, şiirden görevi türevlerken alanların, yetkilerin, kaynakların ve biçimlerin birbirlerini yerinelediğini birazcık da yazıkılarak söylemeye çalışıyorum, bardağın boş kalan bölümüne dikerek gözümü. Ama tarihsel eylem, bileşenlerinden biri de şiir olan biresimdir (sentez) ve biliyoruz biriciktir, anlaktır. *Bu şiir böyle* yazılmıştır, böyle yazılan şiir üzerine şimdi konuşabili(ri/you)z.

Elçin Sevgi Suçin'e ilişkin ikinci gözlemim, kadınlığa yüklediği içolanak, gizilgüç. (Kuşkusuz yeni değil.) Sanırım yazarın bu görüşü, tarihsel erki birçoğumuz gibi yorumlama, kavrama biçiminden kaynaklanıyor haklı olarak. Ama söz konusu kadını azıcık da olsa tarihin (ayracın) dışına çekme, tarihin berisinden ona görü bağışlama iyi niyeti ve dileğiyle de ilgili. Evet, erke dayanak olsa da (nice, bilemiyoruz) kadın erkele daha az (?) kirlidir, meleğin dışı olma olasılığı bu nedenle yüksektir bence de. Dolayısıyla bir üstü (meta-) olsa da şiire bu düzlemde eklenmiş dili siyasetin, bağlamsal (konjonktürel) da olsa, doğru algılanışı olarak görüyorum. *Şimdi burada* kadına (kurucu görevlendirme niyetiyle) seslenmekte yarar var. Şiirin şiir olmalığının bir parçası (içim parçalanarak söylemek zorundayım) cinsiyeti, cins oluşu (gender) bir de böyle üstlenmesidir öyleyse.

Ama daha çoğu var. Okurluğumu kedere bulayan ama aynı zamanda hırslandıran o saf inanç altyapısı... Oysa kitabı boyunca acı ve dürüst tanıklığının sayısız örneğini gördük yukarıda. İnancının (en geniş anlamında kullanıyorum sözcüğü) saflığı, arıklığı onu görürsüz, kör kılmak bir yana tersine bıçak sırtı bir sınamaya sokuyor. Eğer sevmenin ve sevilmenin kutsu bağıışı imdada yetişmese şairin soluğu nerede alacağını kestirmek pek de zor değil. Cinnet, kaygılı, tasalı apaçık gören insanı (*Bkz. Saramago*) nereye sürüklerse oraya... Demek buraya değin bir eksikten, yanlıştan ya da kusurdan söz etmek abes, çünkü etmedik. Şair cennetinin keyfini sürmeyi seçmediğine göre. Ama ya terimler, kavramlar, anlamının aygıtları, ölçütleri? Rilke'nin *meleğe* yatırımı, onu terimleştirmesi örneğinden yola çıkarsak (ilk değildir kuşkusuz ama özgündür.) oradaki *melekle* buradaki meleğin, oradaki *yalvaçla* buradakinin, *ölümün*, *yasın*, vb., nasıl başkalaştığını anlamamız, daha doğrusu içinde yaşadığımız cehenneme, kaynakların, başlangıçların, *altın çağın* kavram dağarının hâlâ daha yetip yetmeyeceğinin (şiir gibi bir yeraltı işlemi, çalışmasıysa eğer konumuz), uygulanıp uygulanamayacağını soruşturulması ivedi bir görev olarak önümüzde duruyor, yani aslında şairin önünde... En çok şairin *satanik* kuşkusudur *altın çağ* balonunu patlatacak şey ve patlatma, şiire doğru yerinden karışmaktır bana göre. (Hayır, bunun *hiççilikle*, *nihilizmle* ya da *anarşizmle* ilgisi yok.)

Şairimizin duygu perdesi, aralığı olarak şiirine Türk Şiiri geleneğinden çok Ortadoğu (ki biz de içinde sayılmayız) Fars, Arap tınılarını yedirdiği, en azından komşu şiir kalıtını arkaladığını söylemek doğru olacaktır ve bundan ayrıca etkilendiğimi belirtmem gerek. Hem büyük bir gelenekten söz ediyoruz, hem de özgün coğrafyalardan, duygulardan ve birikimlerden. Tüm bunların yabancı olmamızı, o eşsiz ekinlere ilişkin bölük pörçük kırpıntı bilgimizin de (!) ne acıdır ki genellikle *Batıca* önümüze getirildiğini bilmek tarihe henüz giremediğimizin kanıtı. Bu genel çerçeve içerisinde Mehmet Hakkı Suçin ve belki çevresinin tasarını yürekten alkışlamak istiyorum. Ve Elçin Sevgi Suçin'in şiirle kımıldatmaya çalıştığı esinin, tasarın bir parçası olduğunu duyumsamaktan hoşnutum. Ne demek istiyorum?

Fürüğ okumuştum ama E.S. Suçin çevirisinden okumadım. Farsçadan mı, yoksa ikinci dilden mi bilmiyorum Fürüğ çevirisi ama bildiğim bir şey yazdığı şiirin duygusal katmanları arasına Fürüğ'un ve *dolayısıyla* varlığının sızmış olduğu. Ama rastlansal bir saptamayla Fürüğ'a odaklanıp asıl meseleyi kaçırmak istemem. (Zır)cahiliye ağzıyla sınırlarımı aşmak konusunda kararlıyım nedense. İnsan hemen hiç bilmediği bir konuda neden konuşur ya da üstelik, yazar? Bu sorunun yanıtı durumumu açıklayacaktır.

Avrupa'nın Ortadoğu'yu tarihsel kavrayışıyla bizimki (Biz kimiz?) birçok açıdan örtüşmez. Ayrıca bundan iyi ya da kötü bir değer yükseltmemek (konu tarih olduğundan) iyi olacaktır. Bu yüzden uzak çağrışımlarla bir bakıma kendimizi daha geniş ikinci, üçüncü çemberler, bağlamlar içerisinde bulduğumuz komşu yerleşik ekinlere ilgimiz sonuçta siyasetle oldukça bulanıktır. Bulanıklığın çizgesi (grafik) inişli çıkışlı, olumlu olumsuz seyir izler. Osmanlı kötüce bir bireşimdir ama bireşimdir. Hintaryan etkilerini güçlüce taşıdığını sandığım görkemli Farisi gelenekle çölün ve suyun yaşamalanıyla (biyofasiyes) biçimlenmiş Arap geleneği arasında kakışmalar, etkileşimler hakkında bilgim(iz) az ve ben Arap abecesinin yukarıdan baskın bireşimleyici işlev görüp görmediği konusunda sakınımlıyım. Ama yarım yamalak örneklerden çıkarabildiğimce ortak coğrafyamızın Türkçe sapağına karşın gırtlak, ses, dizim, vurgu, ölçü, anlatı, davranı, eda, im, dışavurum, içsellik, oylum, ezgi, vb. açılardan hısımlık, benzerlik belirgin ve bunun arkasında yatan şey ırksal, geçimsel, tinsel, mitsel vb. ıralardan çok zorunlu olarak paylaşılan tarihsel yazgıyla ilgili olmalı.

Tüm komşu Ortadoğu ekinleri için bir sungudan, gizilgüçten, gelecek umusundan söz etmeye çalışıyorum. Dili ve kaynakları başka başka da olsa savaşa barışa, paylaşa ede birbirimize benzemiş, kendimizden Ortadoğululuğu çıkarmışız. Öyle kardeşiz ki birbirimizin gözünü oymak için en sivri hançerin peşine düşmüşüz. Furuğ, Adonis, Bennis, Derviş, vb. coğrafyanın yaşayan insanlarına sinmiş ırasını dilde uzak yakın çağrışımlarıyla yankılamaktadırlar. Burada zaman başkadır, uzamdan (mekân) anlaşılan başka. Dolayısıyla eylemi öyküleyip zamana ve uzama yerleştirirken Ortadoğu usu başka çalışır, imleri, simgeleri, taşı, kumu, suyu, ağacı ve aşkı ve ölümü başka işler, özgündür ve onur onun hakkıdır. Batının gözü yavaşlığı kendi endazesine vurdukça (kolonyalizm, oryantalizm, vb.) kendi ekinine imge (fantezi) üretmenin ötesine geçemez uygarlığın Orta(ya da Yakın)doğu köksapından.

Saçmalamamı biraz daha sürdürmek istiyorum zavallı okuyanı, acıyla ve vahlanarak akan gözyaşlarına aldırmayacak, acımayacağım. Seni bulmuşken kaçırır mıyım hiç.

Beni ilgilendiren suyun (dilin) aktığı yatak ve bunun toplulukların, halkların usuna, yapıp etmelerine, duygulanımlarına, törelerine yansıma biçimleri. İslamın törel etkisinin sanıldığıınca güçlü olmadığını, uzlaşmaya varan sürtüşmenin yarattığı kalınca kabukla dengelendiğini söyleyebilirim. (Elbette atıyorum.) Gündelik yaşamın kendini dışa verme, sürme biçimleri uzlaşmadan kastettiğim: inancı koşula, koşulu inanca uyarlamak. İslam, adının hakkını egemen ortak payda oluşturarak verememiştir. Ekinler ve onların dilde somutlaşmış biçimleri (tarz) eskil (arkaik) varlıklarını diplerde korudular bana kalırsa. Arap şiiri dünden bugüne (İslamın başarısız karışmasına rağmen) zamana zemine uyararak örtük duygusunu (bir tür mahremiyet ya da *vahdet* denebilecek biçimde) sürdürmüştür. Sert kabuk ters işlev üstlenerek sığınak, güven sağlamış da olabilir.

Elimizde kalan şey '*Doğu*' kavramı... Batının karşısında Doğu... Biri ötekinden başka türlü ilişkilense yaşama, kuramsal olarak eşitler ilişkisinden yola çıkmalı, konuşmalı o zaman. Ama tarih, üretimsel tarih, eşitsizliğin tarihi olduğundan ekinler (kültür) bundan paylarını fazlasıyla aldılar. Gelmek istediğim yer: Duyarlık. Bu duyarlık kusurlu değil, daha doğrusu diğer dünyalı ekinler ne kadar kusurlu ya da kusursuzsa o kadar kusurlu ve kusursuz. Adonis, Derviş bunu bildiler. Maalouf bunu biliyor. Ben Jelloun biliyor. Çölün tını derken anladıkları şey Batılı gezginin ya da serüvencinin ya da kışkırtıcının ya da her ne ise onun anladığı değil. Egzotik, *arkesi*, ıkeliliğiyle büyüleyen şu *öteki* değil. (Durrell'ı, Bowles'ı bu bağlamda anlamak isterdim.) Bir dışavurum yolu, anlatısı kesintisiz süregelen, karşılığı, sürgit yankısı olan bir dil. Duygu baskın, egemen demek bir şey söylemek olmaz. Çünkü duygu derken insandan insana daha dolayimsız (doğrudan) bir şeyden mi konuşuyoruz, yoksa toplu sesin, ortak bedeninin etkili, yaptırım gücü yüksek berkitme, sürekli kılma gücünden mi, yoksa... Her ne ise... Güneşin altında türümüz açısından bakıldığında yeni bir şey yok. Aslında aynı şarkıyı söylüyoruz ve Ortadoğu ekinleri bilmediklerinden değil bildiklerinden söylüyorlar aşkın şarkısını.

Bakın, bu duygu ve kaynakları değerli ve anlaşılmaya değerdir. Dille dini birbirine karıştırmamalıyız başta. Klasikler bir yana, Sepehri, Şamlu, Furuğ, Adonis, Cibran, Kabbani, Laabi, vb. büyük bir coğrafyanın, derin mi derin bir tarihin, uygarlığın birikimlerinin sonuçları aynı zamanda. O duygunun orada kendini dışa vurma, somutlama, dile gelme biçimi dünyaya gerçekten özgün bir katkıdır. Oranın yerel zamanıdır dokunduğumuz, bir başka zaman, bir başka yorum, açı. Bunca varsıllığı yani duyguyu Türk Çağdaş Şiiri birçok nedenle iyi değerlendiremedi. Önyargılar, başka türden kaygılar öne çıktı. Batı kavramı çarpık içeriklerle ilişkilendirilip seçimlerimizi yönetti dünden bugüne. Sorun bir kalıp içinde, Doğu/Batı

kalıbı içerisinde anlaşılmaya çalışıldı, sündürüldü, içeriksizleştirildi. Bu tartışmaya karşı koyacak gücümüz Tanzimat'tan bu yana olmadı pek. Kendine güvenen ekin ancak, yazgıdaşı ekinlere önyargısız yaklaşabilir, paylaşabilirdi. Önce aşağılık duygusunu yenmek, bereketli ovanın ekmeğini bölüşmeyi öğrenmek gerekiyordu. Sorulabilir: Yüzlerce yılda öğrenilemeyen şimdi nasıl öğrenilecek? Şair coğrafyanın acısını, coğrafyanın duygusunu diline vuracak. Özgün rengini, tınısını günle daha derin kılacak. Şiir yardımcı olacaktır buna. Şimdi işte birini tanıdım bu çabanın içerisinde. Türk şiirinin bu kaynaklardan da beslenmesi gerektiğini bilen, bilgisini eşitliğe, kardeşliğe, özgürlüğe, sevgiye, aşka yatıran birisi: Elçin Sevgi Suçin.

Çünkü Ortadoğu'nun belki en derin izleği aşk değil mi? Sevmesini yine de unutmamış, bilen tarihten ve coğrafyadan söz ediyoruz. Öyle bir aşk ki beden bedenlikle insan insanlığı birlikte aynı varlıkta buluşturur. Bu sevme biçiminden dünyanın öğreneceği çok şey var.

İmlediği yer ve an için yazara teşekkür edebiliriz. Sürsün, büyüsün, serpinsin isteriz en azı. Başka şey değil. Çünkü burada içtenlik, yalınlık, duyarlık, bir yürek yangını var.

*

Küçük Ek

Belki duygunun imge karşılığını görünür kılmalı, şiirden örneklerle başvurmalıydım. Havada kalıyor söylediğim hemen her şey. (Hem bir şey söyledim mi bilemiyorum.) Ama buna şimdilik yakınlaşma, şiirimizde başka bir ekin sel duyguya verilmiş incelikli karşılığa ilişkin deneyimi anlamaya çalışma, önemini vurgulama girişimi diyelim. Ortadoğu'nun, İran ve Arap ekinlerinin eşsiz varlıkları da yaratıcı esinlerimiz arasına yalnızca duyguyla değil, onlara benzersiz ıralarını sağlayan hiçbir özellikleri atlanmadan, karışsın, katışsın, buluşsun dileyelim.